

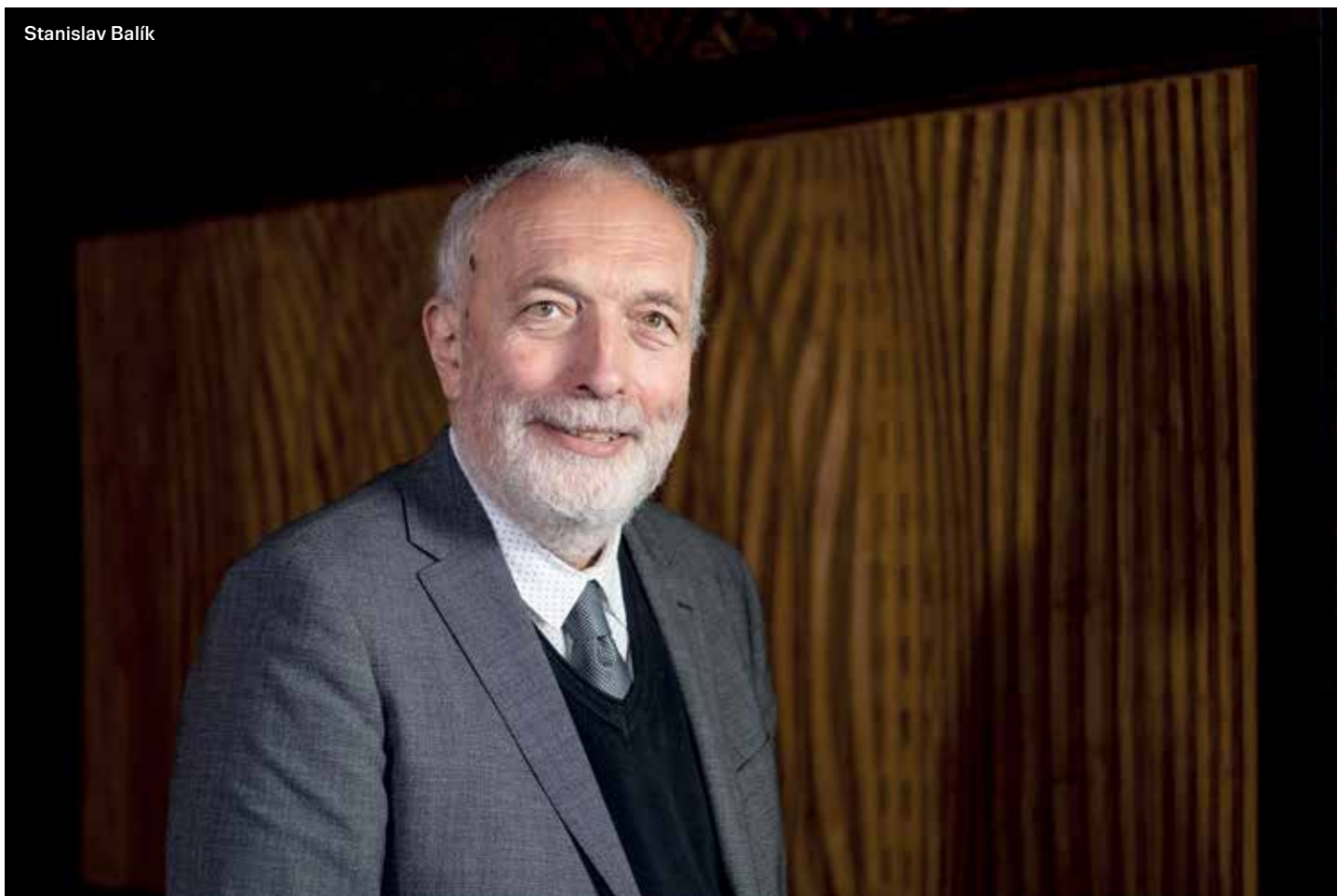
LAWYERS & BUSINESS FORUM: ČESKO BY SE MĚLO S LICHTENŠTEJNY DOHODNOUT

Spor o někdejší lichtenštejnský majetek můžeme směle označit za kauzu století. Jde v něm o proslulé zámky, miliardy korun a hlavně o spravedlnost. A má tolik souvislostí, že jej ve všech svých důsledcích pravděpodobně nedokážou vyřešit ani soudy. Účastníci pořadu Lawyers & Business: FORUM, který jsme v dubnu uspořádali právě na toto téma a jenž najdete na našich webových stránkách, se tak jednoznačně shodli, že by mezi Lichtenštejnem a Českou republikou mělo dojít k dohodě. Vyzývá k ní jak právní historik Stanislav Balík, děkan Právnické fakulty Západočeské univerzity a emeritní ústavní soudce, tak Pavel Kysilka, přední český ekonom a emeritní viceguvernér České národní banky, stejně jako novinář Pavel Šafr, šéfredaktor internetového deníku Forum 24, či Michal Růžička, mluvčí Nadace knížete z Lichtenštejna.

Stanislav Balík

TEN PROBLÉM SPOČÍVÁ UŽ V DOBĚ, KDY BYLY PŘIJÍMÁNY PRVNÍ RESTITUČNÍ ZÁKONY. PROVÁDĚLI TO TI, KTEŘÍ NEBYLI DOSTATEČNĚ INFORMOVÁNI V OBORU NEJNOVĚJŠÍ HISTORIE. DNES UŽ BY MĚLA JUSTICE STÁT NĚKDE JINDE, MÁME TU ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ A CELOU ŘADU NOVÝCH POZNATKŮ, JAK SE PRÁVO PŘEKRUÇOVALO. BYL-LI ZMIŇOVÁN ROZSUDEK NEJVYŠŠÍHO SPRÁVNÍHO SOUDU V BRATISLAVĚ Z ROKU 1951, KTERÝ SE ALE PO ROCE 1948 ZVRHL. DŮKAZY BY MĚLY BÝT HODNOCENY I TÍMTO ZORNÝM ÚHLEM

Jeden z nejstarších šlechtických rodů působících na českém území nesouhlasí s tím, že byly na jeho předky aplikovány Benešovy dekrety. Už jen proto, že v období druhé světové války vládl – stejně jako je tomu ostatně nyní – ze suverénního a neutrálního státu, lichtenštejnského knížectví a jeho sídelního a hlavního města Vaduzu. Neboli Lichtenštejnci nebyli Němci, za které je označily české úřady.

Lichtenštejnové nechtějí zpět ten majetek, který už drží obce a kraje, stejně jako vysoké školy, církve nebo další soukromé osoby. Soudí se ale – a to po českém ignorování předžalobních výzev i snah o jednání – o majetek v rukou státu, například zámky Lednice, Valtice, Šternberk nebo Velké Losiny a množství moravských pozemků. Spory nyní probíhají jak u dvou desítek českých soudů, tak u Evropského soudu pro lidská práva. S největší pravděpodobností tak jde o miliardy českých korun.

Lichtenštejnská strana dlouho vyzývala k mimosoudní dohodě, která je podle ní nejlepším možným řešením. Říká totiž, že jí jde především o spravedlnost. Je dohoda skutečně tím nejlepším možným řešením? A jaké všechny souvislosti spor o lichtenštejnský majetek má? O tom jsme diskutovali v nejnovějším vydání pořadu Lawyers & Business: FORUM s názvem Spory o lichtenštejnský majetek.

HISTORICKÉ SOUVISLOSTI SPORU

„Rozhodující rozsudek, který vynesly české soudy jako definitivní tečku nad protesty Lichtenštejnů, padl v roce 1951. Potom dlouhá léta nemělo ani pro knížecí rodinu, ani pro lichtenštejnský stát žádného smyslu se o něco pokoušet, to je nám všem jasné. Po roce 1989 napsal tehdejší československý ministr zahraničí Jiří Dienstbier knížeti Hansi Adamovi a také předsedovi tehdejší lichtenštejnské vlády dopis, v němž je ujistil, že Československo si uvědomuje, že tu jsou neuzavřené otázky a že je třeba o nich jednat. Lichtenštejnská strana tak měla legitimní očekávání, že dojde k politické dohodě,“ připomněl počátky problému Michal Růžička, mluvčí Nadace knížete z Lichtenštejna.

„K jednáním ale nikdy nedošlo a Česko kvůli majetkovým otázkám zdržovalo obnovení diplomatických vztahů mezi Českou republikou a Lichtenštejnem, k čemuž došlo až v roce 2009. Československo a Česká republika se bohužel dlouhá léta snažily ten problém vyseďet, zamlčet, aby už na něj všichni zapomněli. Bohužel, nebo bohudík, ta křivda ale není jen majetková. Je jiná a zásadní. Když o někom řeknete, že je Němec, i když on si to nemyslí, má to nějaké konsekvence. Navíc česká strana v některých obdobích zpochybňovala legitimitu lichtenštejnského knížectví jako státu. A tak se musíte

Pavel Šafr

bránit a nikdy na to nezapomenete,” popsal dále základní postoje Lichtenštejnců Růžička.

„Lichtenštejnsko a knížecí rodina dlouhá léta očekávaly, že se to vyřeší u nějakého kulatého stolu. Potom se ale ukázalo, že v katastru nemovitostí existuje celá řada pozemků, které jsou stále napsané na knížete Franze Josefa II. nebo dokonce i na jeho předchůdce. Nadace tak jako správný hospodář nechala proběhnout dědické řízení a chtěla se o tento svůj majetek starat. V tuto chvíli, to bylo v roce 2013, Česká republika zažalovala knížete prostřednictvím Nadace. Soudní spor tedy začal žalobou českého státu na Lichtenštejny. Ti se začali bránit a právě tento původní soud je dnes ve Štrasburku. Poté lichtenštejnská strana zjistila, že v novém občanském zákoníku existují různé lhůty a možnost se bránit vyprší. Aby k tomuto nedošlo, aktivně zažalovala český stát u zhruba 25 okresních příslušných českých soudů. A protože lichtenštejnská strana nechtěla způsobit další nespravedlnost, tak ze žalob vyjmula soukromé osoby, univerzity, obce nebo neziskové organizace, které mezitím řádně a v dobré víře tento majetek nabyly. Nebylo to tak, že si jednoho dne Nadace knížete z Lichtenštejna vzpomněla, že tu má nějaké majetky a bylo by dobré zažalovat Českou republiku. Mělo to přirozený vývoj,” popsal další běh událostí Růžička. „Ten případ je ale tak komplexní, že ho

za nás nevyřeší ani historici a pravděpodobně ani okresní a jiné soudy. Nevyřeší ho za nás v podstatě nikdo. Mohou ho vyřešit kreativní politici a my všichni tím, že se k němu určitým způsobem postavíme,” uvedl rovněž.

OZNAČENÍ ZA NĚMCE? OSOBNÍ DEHONESTACE

Emeritní ústavní soudce Stanislav Balík, který v současnosti vede Právnickou fakultu Západočeské univerzity, připomněl v rámci svého úvodního vystoupení své odlišné stanovisko k rozhodnutí Ústavního soudu ohledně církevních restitucí, v němž napsal „Nepokradeš”: „Jak říkával můj tatínek, když jim to ukradli, měli by jim to vrátit.”

Protože i když spor o lichtenštejnský majetek není restituční kauzou v pravém slova smyslu, má s nimi podle emeritního ústavního soudce mnohé společné. „Ten problém spočívá už v době, kdy byly přijímány první restituční zákony. Prováděli to ti, kteří nebyli dostatečně informováni v oboru nejnovější historie. Dnes už by měla justice stát někde jinde, máme tu Ústav pro studium totalitních režimů a celou řadu nových poznatků, jak se právo překrucovalo. Byl-li zmiňován rozsudek Nejvyššího správního soudu v Bratislavě z roku 1951, který se ale po roce 1948 zvrhl. Důkazy by měly být hodnoceny i tímto zorným úhlem,” uvedl Balík s tím, že tento verdikt tak „nelze brát

Michal Růžička

ROZHODUJÍCÍ ROZSUDEK, KTERÝ VYNESLY ČESKÉ SOUDY JAKO DEFINITIVNÍ TEČKU NAD PROTESTY LICHTENŠTEJNŮ, PADL V ROCE 1951. POTOM DLOUHÁ LÉTA NEMĚLO ANI PRO KNÍŽECÍ RODINU, ANI PRO LICHTENŠTEJNSKÝ STÁT ŽÁDNÉHO SMYSLU SE O NĚCO POKOUŠET, TO JE NÁM VŠEM JASNÉ.

SNAŽÍM SE V LAVICÍCH PRO VEŘEJNOST NAVŠTÍVIT VŠECHNY OKRESNÍ SOUDY. JE TO VELMI ZAJÍMAVÁ ZKUŠENOST. NA ŘADĚ TĚCH SOUDCŮ NEBO SOUDKYŇ JE VIDĚT, ŽE S TÍM MAJÍ VELKÝ PROBLÉM. ZATÍM SE VŽDY SCHOVALI ZA NĚJAKÉ FORMÁLNÍ ŘEŠENÍ NEBO ZA ROZHODNUTÍ JINÉHO SOUDU. ŘADA TĚCH SOUDCŮ PAK ŘEKNE PO JEDNÁNÍ JEŠTĚ V SOUDNÍ SÍNĚ, ANEBŮ NA CHODBĚ, JÁ VÁM HROZNĚ FANDÍM, SNAD NA TĚCH DALŠÍCH STUPNÍCH A NA MEZINÁRODNÍCH ÚROVNÍCH NĚKDO TEN MŮJ ROZSUDEK ZVRÁTÍ, JÁ NEMŮŽU JINAK.

jako rozhodnutí nezávislého soudu, ale v celém dobovém kontextu“.

Lichtenštejnský případ podle něj není jediným, kdy došlo ke zneužití souvisejícího dekretu prezidenta republiky. „Pokud se řekne, že je notorieta, že Lichtenštejnci byli Němci, tak by soudce, který tohle napsal, měl ze zkoušky z právních dějin dostat v Brně efko a na jiných fakultách čtyřku,“ glosoval Balík. „Skutečně nejde jen o pozemky. Vžijme se do situace pana knížete, kterému české soudy vzkázaly, že jeho předci byli Němci, míněno Němci, kteří byli dekretem 12 dáni do stejného pytle jako kolaboranti a zrádci. Je to do jisté míry osobní dehonestace,“ uvedl dále Balík. „Lichtenštejnové měli k našemu území svůj vztah, v rodině se také mluvilo česky, byli dobrými hospodáři a dodnes se na ně v těch končinách dobře vzpomíná,“ připomněl také.

ŠPATNÝ SIGNÁL PRO INVESTORY

„Je to případ, který bohužel hodně vypovídá o nás. Je tam jednoznačná historická nespravedlnost a absurdní aplikace Benešových dekretů na Lichtenštejny. Druhou stranou mince je neschopnost českého státu se s touto kauzou vypořádat,“ zhodnotil situaci emeritní viceguvernér České národní banky a také dřívější šéf České spořitelny Pavel Kysilka. „Pro reputaci České republiky je to jed. I v kritizované třetí republice bylo připraveno rozhodnutí, které mělo tuhle absurditu napravit. I tam si instituce uvědomi-

ly, že došlo k nesprávné aplikaci Benešových dekretů na někoho, koho se to vůbec nemělo týkat. Samozřejmě Únor 1948 tuto snahu odsoudil buď do šuplíku, nebo do stoupy. Co je ale neblahé že každá vláda po Únoru 1948 buď svojí pasivitou a nebo, a to je ještě horší, aktivním odporem, přispívá k tomu neřešení.“

Problémy tak podle něj mohou vzniknout rovněž do budoucna. „Jako ekonom jsem extrémně citlivý na to, jakou reputaci si vytváří Česká republika ve světě. Je to obrovský signál pro investory, kteří tady chtějí investovat nebo už tady investovali a přemýšlí, zda tu nechají dividendy. Je to také extrémně silný signál pro nás občany a pro firmy, protože v situaci, kdy nejsme schopni prokázat, že jsme právní stát s fungujícími investicemi, tak dlouhodobě nevytváříme dobré prostředí pro prosperitu.“

Kysilka taktéž naznačil možné řešení situace: „Jestliže se soudy dnes odvolávají na německou národnost Lichtenštejnů jako na notorieta, jsou nezávislé, tak s tím těžko něco uděláme. Ale nabízel by se tu prostor pro jiný typ řešení. Z mé praxe mohu říct, že jsme vedli množství obchodních sporů za obrovské miliardy a vlekly se dlouhá léta. U řady z nich jsme ale byli schopni sednout ke stolu a najít kompromisní řešení dobré pro obě strany, z kterého mají dodnes obě strany prospěch. Ten prostor tady je. Je to věc, která mohla být historií, ale bohužel stává se s ním čím dál tím aktuálnější přítomnost.“

Diskutující se rovněž shodli na tom, že by z navrácení majetku Lichtenštejnům mohla Česká republika spíše těžit. Podle Růžičky za to plédují rovněž starostové řady původně „lichtenštejnských“ obcí. I proto, že nemají na správu majetku dostatek prostředků.

HLEDÁME POŘÁD NEPŘÁTELE LIDU?

Publicista Pavel Šafr, šéfredaktor internetového deníku Forum 24, se této kauze komentátorsky intenzivně věnuje. Jeden z jeho posledních textů má titulěk „Soud ve sporu s Lichtenštejny ignoroval fakta a rozhodl podle nacionalistického vzorce“, a tak není divu, jak k tématu přistoupil: „Jako komentátor a jako autor knihy o stereotypch českého nacionalismu a zároveň o stereotypch stále přítomného zbytkového marxismu v naší společnosti se zabývám tím, jak je rozhodování jak politických míst, tak justice ovlivněno jakousi společenskou objednávkou na udržování fenoménu nepřátel lidu. Nepřátelé lidu byl jedním z ústředních pojmů komunistické ideologie od samotných začátků. Krom buržoazie a církve mezi ně patřila šlechta. Udržování tohoto myšlenkového stereotypu považují v kontextu demokratické Evropy a našeho společenství v Evropské unii a v kontextu toho, že usilujeme o to být civilizovanou evropskou zemí, kde je myšlenka právního státu naprostým fundamentem, za závažné.“

Šafr byl rovněž kritický k počínání soudů: „Osobně mě frustruje, když se soudní moc přiklání na tu stranu objednávky vyřídit si to s nepřáteli lidu nebo udržovat stav, že už jsme si to s nimi jednou vyříдили, a je dobře, že už tu šlechta nemá ty velké majetky, zvlášť když byla tak bohatá. Považuji to za velkou brzdu v cestě našeho národa a společnosti k ideálnějšímu stavu civilizovaného člena evropského členství.“

Pavel Šafr rovněž začlenil kauzu do širšího historického a společenského kontextu. „Usnesli jsme se, že komunistický režim byl protiprávním systémem. Poválečné bezpráví je ale věc, kterou jsme dostatečně nezpracovali. A to zplodilo celou šíři děsivých kauz, které mají různou povahu – musím říct, že se úplně stydím za Lex Schwarzenberg – lichtenštejnská kauza je ale mimořádná z několika hledisek. Mohli bychom vést samostatnou diskusi o Benešových dekretech, o jejich rasistickém charakteru a o jejich charakteru kolektivní viny a o tom, jak to souvisí s dnešním pojetím civilizovaného a právního státu. Ale tady jsou překročeny i tehdejší barbarské normy, a to způsobem, který je šokující proto, že je namířený proti jedné evropské zemi, a to jen proto, že je malá. Byly tu majetky švýcarských občanů, které byly i v 50. letech vypořádávány. S Lichtenštejny nedošlo k žádnému vyrovnání proto, že si stát řekl, že je Lichtenštejnsko malé. Právo má ale přece platit pro každého, a to že je někdo malý, přece neznamená, že se má okrást. Dokonce naopak.“

Novinář pak vypočítal další souvislosti sporu. „Silnou roli hraje nacionalismus, odpor proti šlechtě a neracionali-

ta v rámci evropského kontextu: mít spor s civilizovanou, úspěšnou, suverénní zemí západní Evropy je padlé na hlavu. Velmi bych si přál, aby se tato situace vyřešila mezinárodní dohodou, je to racionální a nejčistější řešení. Pro nás jako pro Čechy tu ale zůstává problém v morální a právní rovině. Budeme si totiž muset uklidit doma. Nemůžeme přece žít s tím, že jsme se rozhodovali na základě nacionalistických hledisek, popření faktů. Máme domácí úkol udělat si v těchto věcech pořádek.“

LICHTENŠTEJNOVÉ BY MĚLI MÍT PŘEDNOST

„Snažím se v lavicích pro veřejnost navštívit všechny okresní soudy. Je to velmi zajímavá zkušenost. Na řadě těch soudců nebo soudkyň je vidět, že s tím mají velký problém. Zatím se vždy schovali za nějaké formální řešení nebo za rozhodnutí jiného soudu. Řada těch soudců pak řekne po jednání ještě v soudní síni, anebo na chodbě, já vám hrozně fandím, snad na těch dalších stupních a na mezinárodních úrovních někdo ten můj rozsudek zvrátí, já nemůžu jinak,“ popsal pak své osobní zážitky z rozhodování nejnižších stupňů justice Michal Růžička, podle něhož soudci z mnoha desítek důkazů používají jen naprostý zlomek, kterými odůvodňují své postoje. „Říkáte si, kde je ta odvaha, nebo osobní integrita nebo nezávislost?“

Jak je ale z předchozích řádků patrné, české okresní soudy se prozatím staví proti Lichtenštejnům. Věc však není podle Stanislava Balíka zdaleka tak jednoznačná, už jen proto, že Evropský soud pro lidská práva spor nezastavil v jeho počátku. „Pokud by Evropský soud pro lidská práva Českou republiku odsoudil a poté by byla obnovována řízení okresních soudů, byla by to ostuda,“ popsal bývalý ústavní soudce. „Ústavní soud se i v jiných věcech, třeba u náhrady škody za zastavená trestní stíhání, vyjádřil tak, že je potřeba dávat velký pozor na to, že na jedné straně je český soud a na druhé straně Česká republika jako strana řízení a nikdo by neměl být soudcem ve své vlastní věci. K těmto věcem by se mělo přistupovat velmi opatrně. Ne, že jde o miliardy, ne, že stejně byli Němci a ne, že jsou příliš nenasytní. To je to neštěstí, že je ta problematika takto vnímána,“ zhodnotil situace Stanislav Balík, podle něhož Ústavní soud rovněž stanovil, že restituenti by měli mít jistou přednost a i na tuto kauzu je podle něj nutné hledět v širším kontextu historické debaty. „I když to není restituční spor, zásada in favorem restitutoris by měla být myslím aplikována také.“

PR

LB FORUM: SPOR O LICHTENŠTEJNSKÝ MAJETEK

Celou diskusi najdete na www.lawyersandbusiness.cz, kde si můžete rovněž přečíst rozhovor s Maximilianem Schaffgotschem, právním poradcem Nadace knížete z Lichtenštejna.